

A HÁTRÁNYOS HELYZETŰ OLVASÓK KÖNYVTÁRI ELLÁTÁSA

BOLGÁR Ágnes

A szemle a szerző szakdolgozatának erősen rövidített változata, amely több ország törekvéseiből és gyakorlatából válogat példákat nem egy átfogó kép megközelítésének szándékával, hanem inkább indikatív jelleggel. A probléma könyvtárügyünk még meg nem oldott kérdése*, közlését ezért tartottuk indokoltnak.

A művelődéshez való jog

A művelődéshez való jog és a szélesebb körű kulturális jogok történetileg első szakasza az oktatáshoz való jog, amely a polgári társadalom vívmánya. Kezdetben az oktatáshoz való jog szinte kizárólag az írás-olvasás fogalmára korlátozódott. A mai oktatási formák pusztán tantárgy-felsorolása is érzékelteti az e téren végbement hatalmas változást. A gyors növekedést a társadalmi fejlődés és ezzel párhuzamosan az egyre növekvő társadalmi igény alakítja. E fejlődés eredménye a művelődéshez való jog, amely magában foglalja a nem iskolarendszerű oktatást, a felnőttoktatás különböző formáit, sőt a felnőttek egyéb műveltségszerzését is. Ilyen módon kiterjesztve a jogot a műveltségszerzés valamennyi formájára (oktatás, szakmai képzettség, művelődés): beszélhetünk kulturális jogról. A kulturális jogok a társadalmi fejlődés jelenlegi szintjén már nem csupán az egyes államok egymástól függetleníthető állami jogainak részei, hanem mint általános emberi jogok jelennek meg. A különböző államok eltérő fejlettségi foka természetesen befolyásolja a kulturális jogok körét és érvényesülését, amelyek az egyes államok lehetőségei szerint, és a már elért eredményeiktől determinálva különböző fokon valósítanak meg.

A kulturális jogok érvényesítése, illetve a jogok gyakorlásának biztosítása a könyvtárak feladata is. E lehetőségeket a lakosság egészére ki kell terjeszteni, azokra is, akik bármilyen szempontból hátrányos helyzetben vannak és akik e jogok gyakorlásához segítségre szorulnak.

A hátrányos helyzetű olvasók közül az alábbi csoportokat emelem ki: idős emberek, házhoz kötött olvasók, vakok és csökkentlátók, kórházban fekvő betegek.

* Lásd Bereczky Lászlóné vonatkozó cikkét a Könyvtári Figyelő 1973/4. számában (382. p.)

Az életkor meghosszabodása számos új kérdést vet fel. Az elmúlt századokban egy nagycsaládban a legidősebb nemzedék erejéhez mérten haláláig dolgozott, szükséges ellátása családon belül történt, kapcsolata környezetével folyamatos maradt. A mai helyzet más. Az iparilag fejlett országokban, melyekre az urbanizáció jellemző, az öregek ellátása társadalmi feladattá vált. Összetett okai közül elsősorban a nagycsaládok felbomlását lehet említeni, melynek egyik aspektusa a lakáskérdés, ami gyakran nem teszi lehetővé több generáció együttélését. Ez a tendencia egyre erősebb. A nyugdíjas, aki pl. unokáit nevelné, aktivitásának nem talál teret. Családjával nincs módja állandóan érintkezni, mivel a munkahellyel nyugdíjazás után megszűnik a kapcsolata. A fiatalabb generáció tagjai dolgoznak, tanulnak, az idős családtag gondozásáról nem képesek megfelelően gondoskodni. Ezeket a nehézségeket súlyosbítják az öregedési folyamatok, elsősorban az érzékszervek működésének csökkenése, a mozgás lassúbbodása, a helyhezkötöttség. Kortársaikkal sem tudnak megfelelő kapcsolatot teremteni. Ezért az időseknek egyre kevesebb a kapcsolata a mindennapi élet aktuális eseményeivel, elszigetelődnek, magukba fordulnak. Ismert a mondás: „Ha az ember visszavonul az élettől, az élet is visszavonul tőle.”

A visszavonulás rendszeresen végzett tevékenységtől számottevően megemeli a szabadidőt. Az USA 1969-es felmérése¹ szerint a 65 éven felüliek szabadideje munkanapokon átlagosan 5 óra, ünnepnapokon 6,5 óra; a 45–64 év közöttieké munkanapokon 3,25 óra, hétvégén 5 óra. Számokkal kifejezve is lényeges a különbség, de tekintetbe véve a fiatalabb korúak munkahelyi és családon belüli elfoglaltságát, az egyébként is rövidebb szabadidő eltöltése kevésbé problematikus, mint az idősebbeknél. Különösen nehéz az egyedülálló idősek helyzete, mivel a szabadidőt nagyon gyakran egyedül kell eltölteniük az előbbieken már részletezett okok miatt. A szabadidő hasznos és kellemes eltöltésében nagyon jelentős lehet a könyvtár szerepe.

FELHÍVÁS
A kerület nyugdíjas lakóihoz

A Magyar Vöröskereszt V. kerületi Szervezete és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1. sz. kerületi könyvtára terjesztette, hogy aktívabb, melyben a kerület egyedülálló, idős, beteg lakosai részére biztosítja a könyvek házbizosítást.

Nagyon örülünk, ha minél több idős ember életét könnyűtőlétevé teszi az az, hogy házbizosítást nyújtunk az olyan fiatalok számára, hogy aki kedvet és erőt érzi magában ennek a szép, humánus feladatnak az ellátásán. Jelentkezzen házában vagy személyesen a Szabó Ervin Könyvtár 1. sz. kerületi könyvtárában! (P. V. Vadász u. 42. tel: 321-335.)

Hívja a lakó segítségnyújtásában, várjuk jelentkezését!

Magyar Vöröskereszt V. ker. Szervezete	Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1. sz. kerületi könyvtára
---	--

F. SZERK. 1982. 10/21

rúbb a könyvellátás, hiszen egy-egy kisebb – jól, az igényeknek megfelelően összeválogatott – könyvtári állomány valamennyi lakó számára használható. E téren már a legtöbb országban lépések történtek. Pl. az 1961-es finn könyvtári törvény² szól az otthonokban létesítendő könyvtárakról, s ehhez állami támogatást is biztosítanak. Új otthonokat lehetőleg könyvtárral együtt létesítenek. A könyvtárral nem rendelkező kisebb otthonok nagy közkönyvtárakból kölcsönöznek. Ez a gyakorlat eléggé elterjedt, példákat találunk rá a Német Szövetségi Köztársaságban.³ Érdemes felfigyelni arra, hogy az USA több egyetemén

a könyvtárosképzés keretében gerontológiai oktatás is folyik,⁴ valamint arra, hogy sok helyen nagy súlyt fektetnek – éppen az öregek ellátása szempontjából – a nagybetűvel szedett, kisformátumú, könnyű könyvek kiadására.

Házhoz kötött olvasók

Mindazok számára, akik öregség, testi fogyatékoság, betegség miatt lakásuk elhagyására képtelenek, nehézséget okoz a kulturális életben való részvétel. Számukra egyéni megoldást kell keresni, ez pedig lényegesen több anyagi és személyi ráfordítást igényel, mint ugyanannyi szolgáltatás nyújtása csoportok részére. E nehézségek ellenére világszerte sokféle módon próbálkoznak, hogy az elszigetelten élő emberek megismerjék a világ eseményeit és a kulturális javak teljességéből részesüljenek. Ma már a rádió és a televízió segítségével a világ „belép” az otthonokba. De ez az irodalom iránti igényt nem szünteti meg. Különösen fontos lehet a könyv azoknak, akik valamilyen ok miatt nem nézhetnek tévét, nem hallgathatnak rádiót (vakok, süketek stb.). Ezért jelentősek a könyvtárak kísérletei ezek ellátására a könyvek házhozszállításaival.⁵

Svédország harmadik legnagyobb városában, Malmöben volt először házhozszállítási szolgáltatás (1955). Azóta nagyon kiterjedt rendszer alakult ki, sok könyvtár kölcsönöz ilyen módon, és évről-évre nő az igénylők száma. A nagy könyvtáraknak általában külön személyzetük van erre a munkára, kis könyvtárakban a napi feladatok mellett látják el ezt a szolgálatot.

A kísérlet bebizonyította, hogy a gyakran teljes elszigeteltségben élők állapotában milyen nagy változást okoz a könyvtáros társasága. A rendszeres látogatás sok időt vesz igénybe, de csak így nyújtható ugyanolyan színvonalon olvasmány, mint a könyvtárba járóknak. Nem beszélve arról a lehetőségről, amit a könyvtáros, mint beszélgetőpartner jelent.

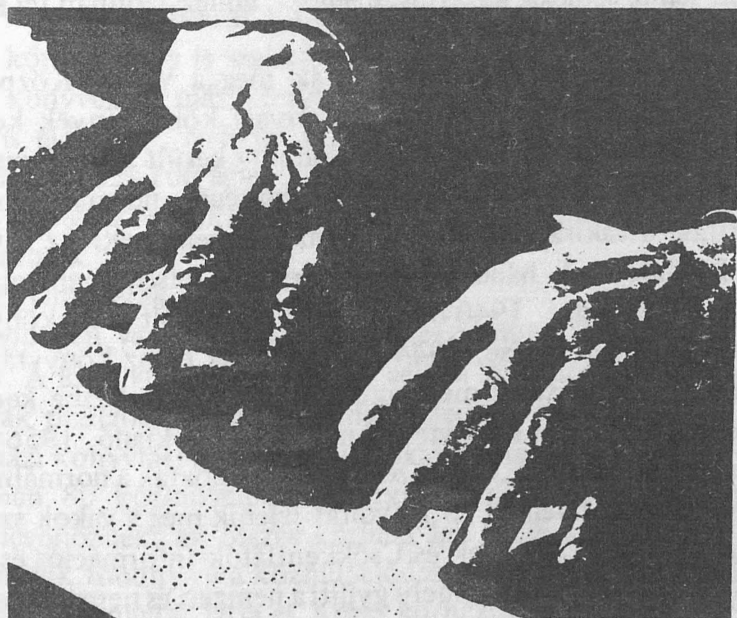
A könyvtárosképzésben is figyelembe veszik a hátrányos helyzetű olvasók ellátását, a hallgatók erre a témára is specializálódhatnak.

Vakok és csökkentlátók^{9/10}

Olvasás szempontjából különbséget kell tenni vakok és csökkentlátók között. A csökkentlátók nagy része képes nyomtatott szöveg olvasására. A Library Association vizsgálta 288 csökkentlátású felnőtt és 48 gyermek adatait. Különböző tipográfiával készült kártyákat kellett a vizsgált személyeknek hangosan felolvasni. A vizsgálat eredménye szerint legfontosabb tényező a betűk mérete. Nagy különbség van a felnőttek és a gyerekek között. A gyerekek számára nem nagyon jelentős tényező a betű mérete, mivel az írást közel viszik a szemükhöz és így el tudják olvasni. A felnőttek viszont nem tudják közelről nézni, a korrall kialakult távollátásuk miatt. Kevésbé jelentős a betűtípus. Az olvashatóság szempontjából – a vizsgálat eddigi állása szerint – nem fontos a szavak és sorok távolsága, de jelentős lehet a szín és sorhosszúság. A különböző betegségek következtében beállott

látási korlátozottságúak nem egyformán reagálnak a nyomdai különbségekre. A legkedvezőbb tipográfiai sajátosságok kombinációja jelentősen növeli a csökkenlátásúak olvasási képességét, főleg a felnőttek esetében.

A vakok részére nyomtatott műveket Braille-írással készítik. S bár a vakírással nyomtatott könyvek lehetővé teszik a vakok számára az olvasást, nincsenek azonos helyzetben a látókkal. A könyvek átírása és kinyomtatása hosszú időt vesz igénybe, 6 hónap–2 év késéssel, korlátozott számban juthatnak hozzá a vakok az irodalmi alkotásokhoz.

A könyvek élettartama is sokkal kisebb, mert a tapintástól a domború betűk fokozatosan eltűnnek. A vak kölcsönzők az ún. „beszélő könyvtárból” is válogathatnak. Minden vak ember korlátlan időre, díjtalanul kölcsönözhet magnetofont a Vakok Egyesületétől. A „beszélő könyveket” (a magnószalagokat) vagy könyvtárakon keresztül osztják szét, vagy postán juttatják el a vak olvasóknak. Ugyanilyen módon látják el a vakokat heti folyóiratokkal. Ezek útján informálják őket helyi és egyesületi hírekről, és minden olyan „újság”-ról, melyet a rádió nem közvetít. A magnóra vett újságokat a könyvtárak szerkesztik és terjesztik.

1909-ben alakult meg a Vakok Egyesülete Norvégiában⁷. Az Egyesület 1913-ban Braille-nyomdát állított fel. Itt szépirodalmi műveket, kottákat, tankönyveket és 6 féle folyóiratot nyomtatnak. A legjelentősebb folyóirat a Norges Blinde, amelyet ingyen kapnak az Egyesület tagjai. Jelenleg három könyvtár van, mely Braille-írással készült könyveket kölcsönöz (Osló, Bergen, Trondheim), ezekben 20 ezer kötet könyv van. A kölcsönzők száma kb. 400. Személyenként évente átlagosan 20 könyvet kölcsönöznek. Az évi gyarapodás 100–120 kötet, átlagosan 4 példányt vesznek a művekből. 1950 óta a hangszalagra vett művek is használhatók. A vakok ellátásához nagymértékű támogatást ad az állam.

1963-ban alakult meg Oslóban a hangszalagkönyvtár. 42 ezer művet kölcsönöztek (150 olvasó), ebből 32 ezer kötet szépirodalom volt. A hangszalagra veendő művek kiválasztásánál figyelembe veszik az olvasók igényeit. A hangfelvételeket színészek, vagy szerzők közreműködésével készítik. Évente kb. 700 kiadvány jelenik meg, ez nagyon kevés.

Legtöbb könyv tankönyv, szakirodalom, – legkevesebb a szépirodalom. Az első beolvasás az őspéldány, arról készül gyakran 500 példány másolat. Ez kevés, ezért magáncégek is gyártanak szalagokat (évente kb. 30 ezer tekercset). 1969-ben 90 ezer kölcsönzés történt 6000 megrendelőnek. (A könyvtárak is kölcsönöznek magnóskönyveket, házhozszállítva is.) 1964-ben 50 vak hallgató végzett egyetemi tanfolyamot magnós könyv használatával. Sokan továbbra is jobban ragaszkodnak a Braille-íráshoz, nehézséget okoz ugyanis, hogy számokat, képleteket egyszeri meghallgatással nem lehet megjegyezni. Nagyobb mértékben lenne szükség kazettás magnóra, ehhez azonban fel kellene emelni az állami támogatás összegét.

A múlt század végén, 1894-ben alapították meg a Vakok Központi Könyvtárát Németországban, Lipszében⁸. Kezdetben nehéz anyagi körülmények között működött, állami támogatás nélkül. 1901-ben Frau Marie Lomnitz került az intézmény élére, ezután nagy fellendülés kezdődött. Nevéhez fűződik az egységes, normál nyomáshoz hasonló tipográfia megvalósítása a vakírásban. Alapelvei ma is érvényesek. Az I. világháború után megnövekedtek a feladatok. A háborús vakok számára elsősorban saját szakterületük irodalmáról kellett gondoskodni. 1940-ben jelentős lépés volt a vakkönyvtárügy terén a központi tájékoztató megszervezése. 1944-ben szinte az egész könyvtár megsemmisült. A Német Demokratikus Köztársaság megalakulása után állami kézbe került, majd 1954-ben önálló székházba költözött a könyvtár, a nyomda és a kiadó, 1956-ban nyílt meg a hangoskönyvtár. Anyagilag jelentős, hogy azonos szintre hozták a normálnyomású és a vakírással készült könyvek árát. Jelenleg 13 folyóirat jelenik meg a vakok számára. A Vakok Központi Könyvtára 1967 óta a Vakok és Csökkentlátók Információs és Dokumentációs Központjának megbízott intézménye, amely gyűjti a nemzeti és nemzetközi szakirodalmat.

Kórházban fekvő betegek

A kórházi betegek számára legnagyobb változás a megszokott környezetükből való kikerülés, és az, hogy az információigény kórházi körülmények között nem elégíthető ki. Emellett olyan tulajdonságok kerülnek előtérbe, melyek az egészséges embernél kevésbé, vagy egyáltalán nem jelentkeznek: gyermekes függőségi igény, egocentrizmus, depresszió, a részleges tehetetlenségi érzésből eredő unalom, mely a lábadozó betegek jellemzője. E problémák leküzdéséhez többféle szempontot kell figyelembe venni a könyvajánlásnál. A beteg ember fokozottabban igényli a harmóniát, az ezzel ellentétes mondanivalójú könyvek nem segítik elő a gyógyulását. Fontos, hogy a könyv témája egybevágjon az orvos által célzott feszültségsökkenéssel, vagy egyéb céllal. Sokak számára a bizonyosan jó befejezés, a problémátlanság kellemes közérzetet biztosít. Az olvasmányok elmélyíthetik a belső összhangot, melynek egyik megnyilvánulási formája az álmodozás. Az álmodozás révén – melynek során minden a legkedvezőbbben alakulhat – feloldódnak a páciens konfliktusai és visszanyeri lelki egyensúlyát.

Azokban az intézményekben, amelyekben a betegek hosszabb ideig tartózkodnak, pl. tudószanatóriumokban, szükséges külön betegkönyvtár létesítése és könyvtáros alkalmazása.

A betegek sajátos igényeit a könyvtárosképzésben is figyelembe kell venni és a könyvtárosokat felkészíteni erre a munkára.

A dán kórházak^{1 6 7} és a bennük működő könyvtárak 4 csoportot alkotnak.

– Orvoscépző kórházak (800–1200 beteg)

Ezekben a kórházakban közművelődési könyvtári gyűjtemény van, kölcsönző részleggel a betegek és a személyzet számára. Külön orvosi szakkönyvtár van, a könyvtáros megfelelő szakmai képesítésű.

– Átlagos nagyságú kórházak (200–400 ágy)

Ezekben a kórházakban is szakképzett könyvtárosok dolgoznak. Egy részük bibliobusszal kapja a könyveket, más könyvtárak kölcsönző részleggel rendelkeznek. A két forma vegyesen is előfordul. Néhány könyvtárnak zenei részlege és olvasóterme is van.

– Kis kórházak (25–100 ágy)

Ezekben a kórházakban általában szegényes gyűjtemény van, melyet szakképzetlen könyvtárosok kezelnek.

– Elmeegőyintézetek

Általában vidéken vannak, átlagos beteglétszámuk 1000 fő. A könyvtári állomány változó nagyságú. A könyvtár működésének célja a külvilággal való kapcsolat fenntartása. Ezek a könyvtárak pszichiátriai műveket nem szerzeményeznek, tekintettel a betegekre.

A dán kórházi könyvtári hálózatot amerikai mintára szervezték meg az I. világháború után. 1966–67-ben 80 közművelődési könyvtár működött kórházakban. Évente 900 ezer könyvet kölcsönöznek, az összes kórházi ágy 85 %-a részesül könyvtári ellátásban. A kórházi könyvtárak többnyire a közművelődési könyvtárak fiókjai. A legtöbb kórházat a koppenhágai városi könyvtár látja el. Kevés kórházban van önálló, teljes foglalkoztatású kórházi könyvtáros. A könyvellátás ágyanként átlagosan 1–6 körül van, kevés helyen 7 kötet, vagy több. A kölcsönzött kötetek száma évenként és ágyanként átlagosan 9–100 kötet között változik.

A dán kórházi könyvtárak speciális technikai segédeszközöket használnak: könyvkocsin viszik a könyveket a kórtermekbe, biblioscop filmvetítővel vetítik a béna betegek elé a könyvek lapjait, magnószalagra vesznek könyveket, könyvtartó asztalok segítik a fekvő betegeket az olvasásban, stb.

Az Amerikai Egyesült Államokban meglehetősen elmaradott volt a helyzet a kórházi könyvtári ellátás területén^{1 8}. Ezt a helyzetet többek között az a káros szemlélet alakította ki, hogy a kórházak 30 %-a nem tekinti a könyvtárat a megfelelő működés feltételének. A 60-as évek elejétől a Kórházi és Gyógyintézeti Könyvtárak Egyesülete (AHIL) foglalkozik az egészségügyi intézmények könyvtári normatíváinak vizsgálatával és revíziójával. A normatívák 2 csoportra osztják az intézeti könyvtárakat: 1. Tudományos könyvtárak az egészségügyi személyzet szakmai továbbképzésére, 2. Betegek könyvtára. A normatívák csak annyiban befolyásolják a kórházi könyvtárak ügyét, hogy az állami szervek jelentős anyagi támogatást adnak a könyvtárak felszerelésének korszerűsítéséhez és szakképzett személyzet alkalmazásához.

Számos elképzelés közül a belmonti McLean kórház kísérletét említeném. Itt a rehabilitációs program keretében a könyvtárban 8–12 beteg rendszeresen dolgozik heti 3–15 órát. Minden könyvtári munkát a betegek végeznek^{1 9}. A közös munka, a megosztott

felelősség és az olvasók elismerése fontos rehabilitációs tényező. A könyvtár vezetője és a kezelőorvosok kéthetenként tartanak megbeszélést. Irodalmi rendezvényeik is vannak. Többféle forma alakult ki. Egy csoport pl. 45 perces felolvasás után – a könyvet a betegek választják ki – kb. azonos ideig tartó vitát rendez. Más csoportok színdarabot vagy verseket olvasnak fel. (A költészettel való gyógyítást Schauffler már 1931-ben ajánlotta „The Poetry Cure” c. művében.) Különösen fontos az ún. írócsoport, ahol a betegek írásait használják fel terápiás célra.

A Szovjetunióban a kórházi könyvtárak kettős funkciót látnak el: a betegek és a személyzet ellátását¹¹. A helyi körülményeket figyelembe véve néhány kórházban csak orvosi könyvtár működik, vagy csak betegkönyvtár. Van, ahol a kettő együtt. Az egész országra kiterjedő szabályozást 1962-ben oldották meg. Az Egészségügyi Minisztérium rendelete szerint az ország valamennyi 300 ágynál nagyobb gyógyintézetében állandó könyvtárosi státuszt kell létesíteni. Kisebb intézmény könyvtárában egészségügyi dolgozó látja el a vezetést társadalmi munkában. 1968-ban a köztársasági orvosi könyvtárak és körzeti könyvtárak vezetőinek értekezletén javasolták, hogy minden gyógyintézetben – az ágyak számától függetlenül – legyen könyvtáros.

A nagy kórházak közül soknak van régi könyvtára, 10 000–60 000 közötti kötet-számmal. Ezek a könyvtárak 6 főig terjedő személyzettel működnek, teljes katalógusuk van és folyamatosan tájékoztatják olvasóikat az új szerzeményekről. Néhány köztársaságban helyi rádiót is alkalmaznak a tájékoztatásra.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa 1968-ban határozatot hozott az orvosi szolgálat fejlesztéséről, és olyan kórházak létesítéséről, melyekben saját könyvtár is lesz.

A Német Demokratikus Köztársaságban¹² 1967-ben statisztikai felmérés készült 273 kórházi könyvtárban. A könyvtárak állománya 1/2 millió kötet volt. 27 könyvtárban volt 500 kötetnél kevesebb, 21-ben 4000-nél több könyv. A kölcsönzések száma meghaladta az 1 milliót. A könyvtári dolgozók létszáma 110 fő volt, közülük mindössze 17 fő szaképzett könyvtáros, 93 fő könyvtárosi oklevéllel nem rendelkezett.

Azóta nagy fejlődés történt a kórházi könyvtárügyben. A legnagyobb könyvtárak adatai a következőképpen alakultak: Berlin, Humboldt Egyetem klinikája: 2200 ágy, 20 200 kötet könyv, 63 600 kölcsönzés. Drezdai Orvostudományi Főiskola: 1800 ágy, 12 880 kötet könyv, 50 700 kölcsönzés.

Lengyelországban a kórházi könyvtárak helyzetét és fejlődését az elvi tisztázatlanság nehezíti¹⁵. Még nem döntötték el, vajon a kórházi könyvtár azonos legyen-e az egyéb közművelődési könyvtárakkal, vagy sajátos gyógyító szerepet is betöltsön. E kérdés mielőbbi tisztázása fontos a szerzeményezés szempontjából. Az utóbbi időben ugyanis egyre inkább elfogadják a könyv gyógyító szerepét az emocionálisan labilis betegeknél. E célból folytatott kísérletet a krakkói Belgyógyászati Klinika betegkönyvtára, amelyet a krakkói városi könyvtár tart fenn letét formájában. A 120 ágyas klinikán 5–6000 kötetes letétet tartanak. A könyvtáros szoros kapcsolatban van a kórház orvosaival és pszichológusaival, együtt választják ki a megfelelő irodalmat. A szépirodalmi műveket 3 csoportba sorolják: hatásuk szerint lehetnek nyugtató, élénkítő és vegyes hatású művek. (A vegyes hatásúak közé a színvonalas, intellektuális hozzáállást feltételező műveket sorolják.) A fenti csoportok szerint füzetkatalógus készül, ez megkönnyíti a választást. A ismeretterjesztő

állományt téma szerint 4 csoportra bontják: betegségek megelőzése, diéta, életmód; a nemi élet higiénája és kultúrája; szociológiai, pszichológiai művek, amelyek elősegítik a betegek egyéni, családi, környezeti problémáinak megoldását; magas színvonalú bölcséleti, lélektani művek. A járóképes betegeknek közösségi helyiséget biztosítanak, itt helyezik el a folyóiratokat, napilapokat. Figyelembe veszik a beteg kívánságait, csak ha ő maga akar olvasni, akkor ad a könyvtáros könyvet.

A krakkói kísérlet bevált, megállapították, hogy a fenti elvek alapján működő betegkönyvtár hozzájárul a gyógyító munka sikeréhez. Remélhetőleg ez a tény előbbre viszi a lengyelországi betegkönyvtárak ügyét.

* * *

A hátrányos helyzetű olvasók könyvtári ellátásának részterületeit áttekintve nem lehet figyelmen kívül hagyni a kérdéssel összefüggő jogi, szociológiai, orvostudományi, pedagógiai stb. összefüggéseket. A megoldás módzatait keresve a társadalmi környezet valamennyi szempontját és lehetséges összefüggését figyelembe kell venni.

JEGYZETEK

1. ROMAN, Dorothy: Reading interests and needs of older people. = *Libr. Trends*. 21. vol. 1972–1973. 3. no. 390–403. p.
2. NYBERG, Mirjam: Library service for old people's home in Finland. = *Libri*. 19. vol. 1969. 4. no. 260–264. p.
3. NIEMANN, Holger: Bibliotheksarbeit in Altenheim. Ein Experiment bei den Hamburger Öffentlichen Bücherhallen. = *Bub*. 27. Jg. 1975/4. 393–398. p.
4. BUSWELL, Christa: Reading and the aged. = *Wilson Libr. B.* 46. vol. 1971. 5. no. 467–473. p.
5. THULIN, Kjerstin: Library service for housebound readers. = *Libri*. 19. vol. 1969. 4. no. 254–259. p.
6. SHAW, Alison: The visually handicapped reader priced for partial sight. *Libri*. 19. vol. 1969. 4. no. 249–253. p.
7. OPDAHL, Synnøre: Library service for the blind in Norway. = *Scandinavian*. 1969. 3. no. 149–158. p.
8. JAKOB, Herbert: 75 Jahre Deutsche Zentralbücherei für Blinde zu Leipzig. = *Zbl. Bibl.* 83 Jg. 1969. 720–725. p.
9. CUZIN, Jacques: A csökkentlátók és az olvasás. = *Könyv*. 9. évf. 1974/2. 110–116. p.
10. CASEY, Genevieve M.: Staffing library services to the aging. = *Libr. Trends*. 21. vol. 1972–1973. 3. no. 413–430. p.
11. [NEFEDCSENKO] Nefedcenko, M.: Hospital libraries in the Union of Soviet Socialist Republics. = *Unesco B. Libr.* 24. vol. 1970. 5. no. 248–250. p.
12. RIMKEIT, Anita: Patientbibliotheken in der DDR. = *Bibliothekar*. 26. Jg. 1972/11. 728–732. p.
13. NIKODEMOVÁ, Marie: Az egészségügyi könyvtári szolgáltatások fejlődése a Strakonice-i járásban. = *Az Orvosi Könyvtáros*. 12. évf. 1972/1. 44–50. p.
14. TUPÁ, Marie: Hogyan fejlődött az utóbbi 6 évben egy csehországi járási kórház orvosi könyvtára? = *Az Orvosi Könyvtáros*. 12. évf. 1972/1. 44–50. p.
15. GOSTYNSKA, Danuta: Bibliotekarstwo i Biblioterapia w szpitalu. = *Bibliotekarz*. 34. vol. 1969/5. 147–151.

16. BIERRE, Aase: Hospital library services in Denmark and library service in special areas of social care. = Libri. 19. vol. 1969. 4. no. 246–248. p.
17. NIELSEN, Helga: Hospital libraries in Denmark. = Scandinavian. 1969. 3. no. 165–174. p.
18. PHINNEY, Eleanor: Recognizing the institutional libraries. = Amer. libr. 3. vol. 1972. 7. no. 735–742. p.
19. MACDOWELL, David J.: Bibliotherapy in a patients' library. = B. Med. Libr. Ass. 59. vol. 1971. 3. no. 450–457. p.

SZÁMITÓGÉPES POSTAI KÖLCSÖNZÉS javítja a testi fogyatékosok ellátását a St. Louis-i Városi Könyvtárban. Könyvjegyzékeket küldenek ki az olvasóknak, s ők megjelölik, hogy mit akarnak olvasni. A számítógép – optikai leolvasó berendezés segítségével – számba veszi és nyilvántartja igényeiket, a továbbiakban pedig azt is, hogy mit kaptak már meg az előjegyzett könyvek közül.

(Advanced Technology Libr. 1978. 2. no.)

„TÁVBESZÉLŐ” HANGOS KÖNYV a vakok számára. – A Kongresszusi Könyvtár kísérleti „Telebook” programot indít Columbus város körzetében (ahol a vezetékes tv már erősen elterjedt): a vak vagy nyomorék előfizetőnek csak fel kell hívnia telefonon a Vakok Könyvtárát, s a tv-kábel közvetítésével speciális rádiókészüléken hallgathatja a kívánt „hangos könyvet”.

(LC Inform.B. 1977. 50.no.)